

A gyöngyösi Aranypiéta

**A Fájdalmas Szűzanya
gyöngyösi kegyszobrának története**

Írta
TÓTH BALÁZS
plébános

A MAGYAR BARÁT KIADÁSA

A fájdalmas Szűzanya gyöngyösi kegyhelyén a búcsút **Fájdalmas pénteken** és a **szeptember 15-i Fájdalmas-ünnepet** követő vasárnapon tartjuk. Előtte háromnapos előkészítő ájtatosság, majd az ünnep előestéjén gyertyás körmenet, szentségimádás, éjjeli zsolozsma, a napján pedig hajnalban keresztúti ájtatosság, minden órában szentmise, 6 órakor a kolostor jótevőiért mutatjuk be a szentmisét, 9 órakor szentbeszéd, körmenet, ünnepélyes főpapi nagymise. A vidéki búcsúsok litániája és búcsú-szentbeszéde d. u. fél 2-kor, este 6-kor litánia és hálaadás.

A gyöngyösi Aranypiéta

**A Fájdalmas Szűzanya
gyöngyösi kegszobrának története**

**Írta:
TÓTH BALÁZS
plébános**

A MAGYAR BARÁT KIADÁSA

**A Gyöngyösi Fájdalmas Szűzanya
kegyszobra.**

Hazánk történelme Szent István király óta állandóan a létért való küzdelemben, a kereszt és vele kapcsolatban a nyugati kultúra és civilizáció védelmében merül ki. A történelem folyamán egy nemzet sem szenvedett annyit, mint a magyar. A német-római és a keleti görög császárságnak 350 évig volt ütköző pontjában, s mindkettő Magyarország holttestén keresztül gázolva akarta a másik császári palotájának ormára a diadalzászlót kitűzni. A mi testünk védte Európát a megsemmisítéssel fenyegető besenyő, kún, bolgár és tatár betörések ellen, s háromszáz éven át, hős oroszládként álltunk őrt a török ellen a kereszt védelmében. Bizony, számtalanszor volt nemzetünk olyan helyzetben, hogy majdnem szó szerint csak a szenvedés volt a kenye-re, a könny az itala, és csak a harci riadó harsogása s a halálhörgés lehetett az imádsága. A Muhi-pusztá ellaposult dombjai, Buda várának mohos kövei, az egri kazamatákban felhalmozott tört koponyák koszorúi s a megszámlálhatatlan harci sírdomb fájdalmasan tesznek erről tanubizonyságot.

A szenvedést csak egy másik szenvedő érti meg igazán. Így van ez nem

csupán az egyének, de a népek történetében is. Egy szenvedő népet csak egy másik szenvedő nép, vagy fejedelem tud igazán szánni és oltalmazni. A mi népünk rokon és igazi jó barát nélkül állott az európai népek tengerében. Kinél találhatott volna tehát oltalmat, segílyt és menedéket, ha nem a szenvedés legnagyobb királyánál, a megfeszített Istennél, s édesanyjánál: a Fájdalmas Szűzanyánál, a Piétánál. Hazánk kilencszázéves története pedig fényesen bizonyítja, hogy a szenvedő Krisztus hűséges kereszthordozó Cirenei Simonja, a Pieta pedig igazi, szánakozó, verejéktörő Veronikája volt nemzetünknek. A Fájdalmas Szűz tisztelete tehát épen ezért már az Árpádok alatt nagy fokban kifejlődött, a török időkben pedig erősítője, bátorítója és irányítója lett a vergődő magyar léleknek. Ezt az igazságot nem szavakkal, sem legendákkal, hanem történeti tényekkel pecsételi meg a gyöngyösi Fájdalmas-szobor.

Gyöngyös város a Kékes tövében költői hangulatú dombok alatt fekszik. Ott, ahol megkapó festői képben ölelkezik össze az Alföld rónája, a szállókoszorus, lankás dombsor és a Mátra tölgyes vadonja. De nem csupán a természetnek, hanem a lélek kultúrájának is ölelkező helye volt ez évszázadokon keresztül. Megértő szeretettel borult itt mindenkor a kard a keresztre, s mind-

kettőnek fényét a munka és a szorgalom ragyogtatta. Pedig ez a város sokat, nagyon sokat szenvedett. Hatvan várának felégetése után, 1544-ben foglalta el a török, s közel 150 esztendeig uralkodott rajta. A szenvedéseknek ebben a hosszú korszakában Gyöngyös lakosságát sem a török dulásai, sem az orvgyujtogatások, sem a reformáció oltár-rombolásai az ősi hittől s az ő Fájdalmas Szűzanyjának szeretetétől eltéríteni nem tudták. Sokszor elviselhetetlenek látszó adókat kellett fizetnie, s leírhatatlannak tetsző munkaszolgálatot teljesítenie érte, de a szentély lámpája itt soha ki nem aludt, s bár sokszor csak üszkös templomromok összetákoltszentélyében, de mindig felzúgott az égbetörő lelkek sursum cordaja. A Fájdalmas Istenanya kegyszobra sohasem volt itt árva. Uralkodott, inspirált, lelkesített, magához ölelte, megcsókolta fájdalmas népét s e csókokból az erő lövelte ki éltető sugarát a Jászság, főleg pedig Heves és Borsod tengődő katolicizmusára.

Mikor került a Fájdalmas Kegyszobor a gyöngyösi ferencesek templomába? Nem tudjuk. A szobor művészi kidolgozása, anyaga, a korpuszok bonctani elrendezése, az alakok lélektani motívumai arra engednek következtetni, hogy magával a templommal egykorú. A templom szentélyének könnyed, lehellet-szerű bordázata, az ablakok gazdag fi-

nommetszésű rozettái, az egészen észlelhető harmonikus karcsúság az eredetét illetően, a XV. század elejére utalnak. És tényleg vannak feljegyzések, amelyek szerint a gyöngyösi ferences templomot a Báthori-család áldozatkészsége az 1400. évben építtette, jóllehet a gvárdiánok névsorát már a XIV. századból is ismerjük. Ebből a korból származik tehát kegyszobrunk is. Ettől az időtől kezdve pedig sok megrendítő, de mégis magasztos és szívbemarkoló jelenetnek volt a tanuja. Láta a szörnyű tűzvészt, amikor a törökök bevonulásuk után a várost felgyújtották. Meghatottan szemlélhette, hogy e féltett kincsüket a jámbor szerzetesek a további pusztulás és a protestáns rombolás megakadályozása céljából biztonságba helyezték. Láta Szent Ferenc fiait templomuk üszkös falai között sírni, az épségben maradt kormos szentélyben zokogva misézni. Hallotta Mehemet bégnek, a hatalmas császár magyarországi kincstartójának 1553. Szent Miklós napján kiadott rendeletét, amelyben az úr a malomnak a tizedét, amelyet addig a plébános élvezett, a luteránusoknak adja át, de egyben oltalmat ad a nagy többségben levő katolikusoknak a szentmise meghallgatására, amikor ily parancsot ad, hogy ha „valamely misés legény az ő prédikációjokra akar menni, el ne tiltsák, és a misés legény valamely fél között, vagy valahol akar misélni, az

szabad legyen, mert ha ennek utána is hozzám panasz jön, erősen büntetlek benneteket". Épígy hallotta az ellenfél fondorlatait, amikor is az 52 lutheri renden levő a 228 katolikus rendivel szemben 1566. február 16-án Arszlán budai basánál a gyöngyösi nagy templomot követelte.

Sokszor borultak le előtte oltalomért a derék ferencesek, amikor felkeresték a Kékes, Galya és Ágasvár vadonjainak elüldözött remetelakóit, hogy őket török oltalomlevél mellett Mátraverebély-Szentkúthoz vezessék. E szobor előtt gyültek össze, s az apostolok példájára előtte vettek egymástól búcsút, amikor müezzinnek, imámnak vagy kádinak öltözve bebarangolták Heves, Jászság, Borsod és Nógrád elhagyatott romhalmaz vidékeit, hogy csűrökben, pajtákban gyóntassanak, misézzenek, predikáljanak és kioktassák az árva katolikus nép értelmesebb fiait, az úgynevezett licenciátusokat a hívek összetartására, közös imákra, a keresztség kiszolgáltatására, a hitoktatásra és a halottak tisztességes eltakarítására. Mennyi vigasz, enyhítő balzsam, hála és szeretet szárnyalt szét e szobor talapzatáról az elárvult egri egyházmegye meglehetősen néptelen viskóiba! Azután elmentek koldulni urakhoz, parasztokhoz egyaránt, hogy előteremtsék azokat a súlyos aranyakat, amelyekkel ki
eszközölték, hogy a palócság, a jászság

és kúnság népe búcsúiban járulhasson
fájdalmainak elzokogására a Fájdalmas
Édesanyához. Mily megható látvány
még csak elképzelni is, hogy borul egy-
más kebelére a faodvakból előkerült,
s török fogságból megszökött katona, a
hadirokkant, az édesatyját sirató sze-
gény árva, a remegő ajkú hadiözvegy,
a kérgeskezű aggastyán, a megtört
öreg édesanya, bizakodva néz a Fájdal-
mak Édesanyjára, és úgy sírja el a ma-
gyar sors keserű elégiáját:

*Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne feledkezzél meg szegény magya-
[rokról!*

Ezért ír így kegyszobrunkról közvet-
len a török kitakarodása után még 1696-
ban Mennyei Koronájában Esterházy
Pál, a felszabadítás korának fényko-
szorús nádora: „Tiszteltetik Gyöngyö-
sön is egy csudálatos Boldogasszony
képe a franciscanus barátoknál, a pá-
pista hívek nagy ájtatosságával; és no-
ha a török birodalma alatt volt sok esz-
tendeig, de Istennek nagy gondviselése
által mindeddig azon ájtatosság meg-
nem szűnt, sőt szaporodik a bold. Szűz-
höz való buzgóság“.

A gyöngyösi ferences zárda házi tör-
ténete a kegyszoborról először az 1680.
évi feljegyzésében tesz említést. Ebben
az időben a középkori díszes gót temp-
lomból csak a szentély bordázata ál-
lott fenn, de az is tető nélkül, a hajó

**A Gyöngyösi Fájdalmas Szűzanya
kegyoltára.**

falai pedig, rajtuk a bordákat tartó karcsú oszlopok törvégeivel csonkán meredtek az ég felé. Ebben az esztendőben a leckeoldalon *Almás*i János, egri kanonok, gyöngyösi plébános, a csonka falakhoz oldalkápolnát építtetett és a kegszobrot ott helyezte el. A fából faragott, embernagyságú alakokkal ellátott szobor ma is ott van a leckeoldal első kápolnájában. A török járom alól való felszabadulás után egyszerre hatalmas méreteken indult meg a búcsús élet a gyöngyösi Fájdalmas Anyánál. Borsod, Heves, Szolnok, Nógrád, sőt most már Pest megye is oly nagy rajokban öntötte a XVIII. században a búcsúsok ezreit, hogy a gyöngyösi jezsuiták, ferencesek, a környékbeli világi papok a gyóntatások elvégzésére kevésnek bizonyultak, s e célra még a vörösmarti pálosrendi atyákat is igénybe kellett venni. A felszabadulás utáni nehéz gazdasági viszonyok között, a Rákóczi-féle szabadságharc napjaiban Gyöngyös és vidéke Fájdalmas Anyjának oltalmába helyezte minden reményességét. És amikor a szabadságharc szerencsétlen kimenetele után hazánk jobbjai hozzáfogtak a hon újjáépítésének nagy munkájához, Szűz Anyánk ünnepein, a Porciunkula búcsúján, a templom védőszentjének ünnepén, július 2-án, a selyemruhás uridámák, a darócba öltözött palóc nénikék, a Mátra bocsoros juhászhajói és kanászhajói, valamint a

XVIII. század kulturális megmozdulásának gentlemenjei, a Berényiek, Gosztonyiak, Orczy és Haller bárók, Almásy grófok, egyöntetű bizalommal térdeltek le egymás mellé a Szent Szűz előtt, hogy áldó pártfogását kérjék a magyar hazára s minden lakójára. És hogy nem imádkoztak hiába, bizonyították azok a hála-tárgyak, amiket egy-egy gyógyulás és meghallgatott ima után ajánlottak fel a Szentszűznek. Ezüst korona díszítette a Szentszűz és az ölében emelkedve fekvő meghalt Fiának fejét, aranyrojtos bársony-selyempalást borította a Piétát, mellén pedig aranygyűrűk, fülbevalók, láncok, eredeti gyöngy-sorok tündököltek, a kápolna falai pedig ezüst-szívekkel, kézekkel s mankókkal voltak feldíszítve. Sajnos, a díszes palást az enyészetnek lett a martaléka, az ezüst-koronák mint műemlékek múzeumba kerültek, az arany- és ezüst-émlékeket pedig szent edényekké öntötték át.

A Mátraverebély-Szentkút búcsújáróhely rohamos fejlődése, az ott történt csodás gyógyulások lassan-lassan a feledés homályába burkolták a gyöngyösi csodatevő kegyszobrot. A régi gyöngyösi csodák emléke elhalványult, a felajánlott kegytárgyak eltávolítása fátyolba borította a múltat, s annak bizakodó, szent kegyeletét. Tisztelete elhalványult ugyan, de nem szűnt meg sohasem. Az 1794. évben a házi feljegy-

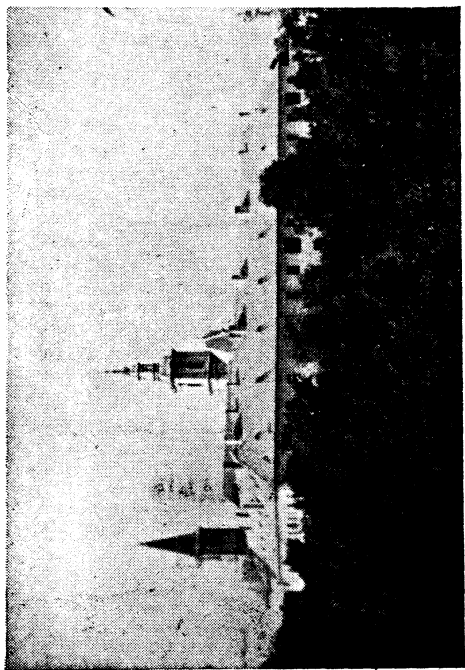
zések szerint díszesen renoválták. Az 1904. évi nagy tűzvész alkalmával a hívek mentő gondoskodása legelőször is a kegyszobor megmentésére irányult. Mondják, hogy a meglehetősen súlyos szobrot, amit különben négy ember szokott helyéről levenni, csodás módon egy ember játszi könnyedséggel emelte le, s menekült vele a pusztító zsarát-nokok elől. Legutóbb 1913-ban P. Zadravec István tábori püspök, akkor teológiai tanár, indítványára díszesen renoválták, s a szobrot aranylemezzel vonták be. A jó gyöngyösi nép s a valóságos vidék gyakran keresi fel a szomorúak vigasztaló Fájdalmas Asszonyát, hogy elpanaszolja előtte az élet keresztjének a súlyát s ájtatos imádságban kérjen könnyítést.

1938-ban, az eucharisztikus szent évben a gyöngyösi ferences templom díszes új ruhába öltözött. Szentélye a középkori gótika fényébe varázsol vissza bennünket. Oldalfalainak művészi képei a templom és zárda 700 éves történetének jeleneteit tárják elénk, hatalmas márványtáblája pedig a templom kriptájában pihenő Vak Bottyán kuruc tábornok oroszlán bátorságát, rendíthetetlen hit- és honszeretetét hirdeti az utókornak. A hajó, bár alapjában gót maradt s ablakai különösen megőrizték középkori műértéküket, jelenleg barokk-pompában tündöklnek. A koloráció élénksége, a mennyezetnek, főleg a dia-

dalív beszédes alakjai, a könnyed és mégis plasztikus ornamentika oly összhangba hozza a szentélyt a hajóval, hogy szinte feledjük azt a stílusbeli ellentétet, ami a gótika és a barokk között fennáll. Ebben a keretben pompázik a kis kápolnácska is, amelynek oltárán kegyszobrunk el van helyezve. A gyöngyösi ferencesek lelkében mindig magasan lángolt Szeráfikus Atyánk lelkének izzó parázsa. A nagy hitvalló példáját követve folyton azon munkálkodnak, hogy templomukat Isten dicsőségéhez minél méltóbbá tegyék. Így határozták el, hogy a kegyszobor számára új, díszes oltárt készítenek, hét kandelláberrel ékítik, a kápolnácska falát márvánnyal burkolják, a mennyezetet a Fájdalmas Szűz életéből vett képekkel festtetik ki s az egész kápolnát mennyei sugarakat árasztó reflektorokkal látják el. E célra a gyűjtést már meg is indították, a pécsi zárda testvérei pedig már készítik a terveket az új oltár kifaragására és aranyozására.

Háborús időket élünk. Az isteni Gondviselés újból történelmi hivatásunk magaslátára állított bennünket, hogy mint a szent hajdanban Kelet veszedelmei ellen, most is védjük meg a keresztet és annak legnagyobb vértanuját, a Fájdalmas Szűzanyát. A szenvedés súlya keresztet rak vállunkra. Árvák sírnak, özvegyek zokognak, öreg édesatyák és

anyák nyögdecselnek. Ki fogja megérteni szenvedéseinket, ki fogja törölni könnyeinket, ki ad erőt a csüggedésben, ki ad kenyeret az inségben, ki védi fiainkat a harctéren, ki vezeti győzelemre fegyvereinket? Senki más, csak az, aki a történelem folyamán mindig megmentett bennünket: a keresztrefeszített Isten, és édesanyja, a Fájdalmas Szűzanya. Valóban magasztos gondolatot hoztak felszínre a gyöngyösi ferences atyák, amikor elhatározták, hogy a gyöngyösi Aranypiéta régi tiszteletét felújítják, s környéküket, de még a messze távolság is az Ő oltalma alá helyezik. A gondolat helyességét fényes tettek igazolták. Az elmúlt év szeptemberében 3—4000 vidéki zarándok kereste fel az ősi kegyszobrot, s ajánlotta fel szenvedését a szenvedő Istenanya fájdalmas szívének. Mint a szent multban, testvérré tette a szenvedések nehéz napjaiban a Fájdalmas Anya az urat a pörrel, a falusit a városival, a fiatalt az öreggel, s mindenki úgy érezte, mintha a háborús idők nyomorúságának közepette is egy darabka leszállt volna a mennyországból a gyöngyösi barátok templomába. Könny toduult az ember szemébe, amikor látta a szeretet mélységes megnyilvánulását, hogy az egyszerű napszámosok épúgy, mint az iparosok vagy tisztviselők hármásával-négyesével vitték a búcsúsokat hajlékukba éjjeli szállásra.

A gyöngyösi barátok ősi klastroma.

A Fájdalmas Szűzanya gyöngyösi búcsúját ezután minden évben többször is megtartják, s plakátok hívják a Szűzanya tisztelőit régi kegyhelyéhez. Hiszszük, hogy ebben az évben a búcsúsok száma a mult évihez arányítva megkét-szereződik, s a szeptemberi fájdalmas búcsún bizó szeretettel ajánlja fel a Szentszűznek hadbavonult katonáinkat a feleség, az atya, az édesanya, gyermek, rokon, jóbarát. Azt pedig bizton reméljük, hogy Szűzanyánk kitarja felettük védő palástját, visszahozza őket az elárvult családhoz, diadallal térnek vissza a harctérről máriás zászlóink, s újból ősi fényében ragyog Szent István Nagymagyarországának kettős keresztje. Mária népét pedig arra kérjük, hogy kegyes adományaival varázsolja át mielőbb kis mennyországgá a gyöngyösi Fájdalmas Szűzanya kisdud kápolnáját.

Különlenyomat

a Magyar Barát XXII. évfolyam 8. számából
Felelős kiadó: P. Dám Ince, O.F.M., Gyöngyös

KAPISZTRÁN-NYOMDA, VÁC Művezető: Farkass K.

Kiadásunkban megjelent

KULTUSZFÜZETEK

1. *Asszisi Szent Ferenc tisztelete*
2. *Páduai Szent Antal tisztelete*
3. *Kis Szent Teréz tisztelete*
4. *Lurdi ájtatosság*
5. *Fájdalmas Szűzanya tisztelete*
6. *Szállást keres a Szent Család*
7. *Szent József tisztelete*
8. *Jézus Szíve tisztelete*
9. *Szent Anna tisztelete*
10. *Szent Klára tisztelete*
11. *Szent Erzsébet tisztelete*
12. *Árpádházi Boldog Margit tisztelete.*

Megrendelheted

a MAGYAR BARÁT kiadóhivatalában

Gyöngyös. Postafiók 103.

Csekkszám : 51.581.

Assiszi Szent Ferenc és
Páduai Szent Antal tisz-
teletét terjeszti a

Magyar Barát

(Ferences Közlöny)

képes hitbuzgalmi folyó-
irat. A magyarság hét-
százéves papja szólal
meg benne. Minden ma-
gyar katolikus család
asztalán rajt' legyen!

Előfizetési ára: félévre 1 pengő 80 fill.

Előfizetési cím: **MAGYAR BARÁT**

(Ferences Közlöny) szerkesztősége.

Gyöngyös, Postafiók: 103.

Csekkszám: 51.581.